

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Ústav germánských studií

Mgr. Štěpán Zbytovský, Ph.D.

Ústav germánských studií

Filozofická fakulta

Univerzita Karlova v Praze

Náměstí Jana Palacha 2

11638 Praha 1

V Praze, 16.9.2013

Posudek k diplomové práci

Jana Dušek Pražáková: Motiv der Italienreise in der DDR-Literatur. Praha: FF UK, 2013, 98 s.

Předložená diplomová práce je sympatická volbou perspektivy zkoumání literatury bývalé NDR – nejde o další práci primárně zaměřenou na reflexi politické dimenze totalitního režimu v literatuře, jakkoli politická relevance zvoleného tématu není opomenuta. Téma cest do Itálie má v německy mluvících zemích od druhé poloviny 18. století zvláštní naléhavost, stalo se součástí repertoaru autorských gest i literárních topoi od Winckelmanna a Goetha přes např. Bachmannovou a P. Schneidera po nejnovější literaturu, ať už v paradigmatu sentimentální cesty, „Bildungsreise“ či jiném. Zkoumání tzv. „literatury NDR“, jež primárně uplatňují perspektivu danou obecným kulturním resp. literárnědějinným rámcem, nepochybně přispívají k jejímu odpovídajícímu uchopení více, než zploštěné, většinou čistě tematické redukce literatury na prostředek vyjádření pro- či protirežimního postoje.

Přehledná a logická struktura práce svědčí o promyšleném postupu. Celkem jedenáct knih Hannse Cibulky, Christine Wolterové a Waldtraut Lewinové rozebírá na tematické a stylové rovině. V textech zejména pozoruje aspekty prostoru („Raum“) a sociálních vztahů („Menschen“), klade si však také otázku, nakolik se takové „Italienbücher“ stávaly prostředkem osobní konfrontace s komunistickým režimem v DDR („Ostdeutsche Reminiszenzen“). Po funkčním úvodním představení práce následuje teoretická kapitola „Kulturwissenschaftliche Ansatzpunkte“, pro niž na základě sekundární literatury referuje

Ústav germánských studií

velmi stručně o pojetí literárního/literarizovaného prostoru u Michaila (nikoli Michala, s. 10) Bachtina, Jurije Lotmana, Michela de Certeau, Michela Foucaulta. Poté stručně představuje pojem interkultuality. U teoretiků prostoru není zcela jasné, proč je prezentován právě tento výběr a k čemu referované informace budou případně dále relevantní. Jelikož se autorka věnuje zejména Foucaultovi (a v návaznosti na něj toposu zahrady), zajímal by mě její názor na otázku, jaké prostory a místa (vyjma těch utopických) podle Foucaultova pojetí *nemohou* být pojaty jako heterotopie?

Logické je zařazení obecnější kapitoly k cestopisné literatuře. Místy se opět zdá řazení dané pasáže zbytečně aditivní – mluví-li se o Kunertově chápání cesty potažmo cestopisu a o tezi Silvie Candidové, že Kunert nenabízí realistický obraz Itálie, ani lokálkolorit, nýbrž „Eigendynamik der poetischen Chiffre“ (s. 20), nenabízí se propojit tyto úvahy třeba s přemítáním Ortrud Gutjahr o interkulturalitě?

Přestože nepochybně v úvahu připadala i jiná jména a tituly (např. *One way ticket* Joachima Waltera, 1983), volbu pojednávaných autorů není třeba nijak zvlášť ospravedlňovat – jde patrně vskutku o autory, kteří se dané tematiky dotýkali velmi intenzivně. Přece však není zcela šťastné, když výběr těchto autorů je v práci vždy již konstatován a nikoli odůvodněn. O autorech, kterých by se téma mohlo případně také týkat, se s výjimkou jedné letmé zmínky o Günteru Kunertovi práce nezmiňuje (zajímavým mezním případem by byl např. Wolfgang Hegewald a jeho *Verabredung in Rom*, 1988). V kapitole „Voraussetzungen einer DDR-Reiseliteratur“ by kromě uvedeného mohl být alespoň poukaz na instituce DDR, které se zabývaly kulturní výměnou s Itálií – jakkoli pro spisovatele nemusely hrát primární roli (např. Liga für Völkerfreundschaft a její italská sekce, resp. Gesellschaft Italien-DDR, založená 1973).

Čtvrtá kapitola představuje nejprve zvolené autory a jejich díla. Zejména u Cibulky se nabízí otázka, zda jeho texty nejsou natolik rozdílné – z různých kontextů zkušenostních (válka, dovolená), tematických a žánrových – že je možné je společně pojednat jen za cenu

Ústav germánských studií

silné redukce s ohledem na společného jmenovatele zobrazení Itálie. (Pozor, Lewinová byla členkou SED a nikoli Komunistické strany – str. 28.)

Pátá, šestá a sedmá kapitola jsou stěžejními částmi práce. Jsou zpracovány zjevně s detailní znalostí textů, výběrem trefných citátů, nabízejí velmi podnětné komentáře a přesvědčivá srovnání. V první z nich se pozornost zaměřuje na prostorové souvislosti – je jen otázkou, zda by se obezřetná „dekonstrukce“ paradigmatu goethovské Bildungsreise neměla zařadit spíše zvlášť a pod vlajkou intertextuality. Místy je poněkud obtížnější pochopit intenci textu – např. na str. 40 mi není jasné, v jakém smyslu citát dokládá „das marxistische Naturkonzept“ Waltdraudt Lewinové – a v jakém smyslu averze vůči dálnicím zase tento koncept zpochybňuje. Jednotlivá pozorování jsou jinak velmi inspirativní, nicméně přecházení od jednoho autora k druhému – a zpět – spolu s ohledáváním různých aspektů tématu činí kompozici některých kapitol trochu nepřehlednou (zejména kapitola 5.2, 6.1). Kapitola šestá se zaměřuje na téma člověka a sociálních struktur – možná by bylo opět možné některé interpretační vývody napojit na teoretickou část práce – např. téma interkulturality?

Poslední hlavní kapitola („Ostdeutsche Reminiszenzen“) je uspořádána zřejmě nejprehledněji – dle biografického klíče. Na druhou stranu se poněkud vytrácí srovnávací hledisko. Výklad k Cibulkovu vztahu k *Auf den Marmorklippen* Ernsta Jüngera je možná poněkud přehnaný: Cibulka nereflektuje knihu „ganz anders“, nýbrž pouze přesouvá akcenty, sám mluví o „einem härteren Licht“ (H.C., *Nachtwache*, 69). Poslední otázka k obhajobě: Nakolik souvisí vývoj obrazu Itálie u jednotlivých autorů s obecným vývojem literatury DDR a jejich vztahů ke kulturnímu dědictví doby Goethovy?

Autorka pracuje s množstvím literatury, k němuž bych dodal snad jen studii Simonetta SANNA. *Das Italienbild in der DDR (1949-1961)*. In: *Zwischen Kontinuität und Rekonstruktion. Kulturtransfer zwischen Deutschland und Italien nach 1945*. Hg. von Hansgeorg Schmidt-Bergmann. Tübingen: Niemeyer, 1998, s. 135-165. Technika filologické práce je na velmi dobré úrovni, v jednom případě je uveden nepřesný citát (str. 82: „an

Ústav germánských studií

denen ich bisher vorbeilebt habe“ místo *vorbeigelebt*). Jazykově i argumentačně je práce nadprůměrná – spíše zřídka čtenář narazí na přehlédnutí („Seine Handlung [...] zeugen davon, [...]“, str. 35) nebo formulační přehmaty („Cibulka thematisiert einen Unterschied zwischen seinen eigenen Reisemotiven während des Krieges und Goethes Reisemotiven.“, str. 31).

Přes vyslovené kritické body, zejména nedostatek kompoziční provázanosti jednotlivých částí, považuji práci v provedených rozborech a pozorováních – i co do argumentační výstavby – za nadprůměrnou. Proto ji bez námitek doporučuji k obhajobě a navrhuji známku *výborně* nebo *velmi dobře*, podle průběhu obhajoby.

Štěpán Zbytovský, Ph.D.